

Askelia katsomusdialogiin

Espoon kaupunki, Suomenkielisen opetuksen tulosityksikkö, 2015

ISBN: 978-951-857-706-8

Kannen kuva: Satu Huttunen

Taitto: Minna Konttinen / Espoon kaupungin painatuspalvelut

SISÄLLYSLUETTELO

1. Materiaalin lähtökohtia	4
2. Toteutustapavaihtoehtoja	6
Vierailijoita koululla.....	6
Virtuaalinen vuoropuhelu	6
Katsomusaineiden ryhmien yhteistyö	6
Teemapäivät.....	7
Hyvä luokanvalvoja / ryhmänohjaaja!	7
3. Valmiuksia vuoropuheluun	8
Dialogin tärkeys.....	8
Mediaseuranta	8
Janaharjoitus.....	8
Oma elämäkatsomus	9
Oman elämäkatsomuksen pohtiminen piirtämällä.....	9
Toisen elämäkatsomuksen pohtiminen	9
Elämän virrassa.....	9
Uskonnon ulottuvuudet.....	10
Oma kuva	11
Kuusi kuvaa	11
Minun symbolini	11
Omat vahvuudet.....	12
Stereotyyppien ja normien käsittely oppitunneilla	12
Keskustelua stereotyyppien ja ennakkoluuloista	12
Harjoitus: Käsitekartta itseän kohdistuvista stereotyyppien.....	12
Keskustelua yhteiskunnan normeista ja toiseudesta	13
Draamaprosessi: Teemana toiseuden kohtaaminen	13
Kysymisen harjoittelua	16
hYVä AvaUs -tekniikka.....	16
Kysymyksiä kuville	16
4. Menetelmiä kohtaamiseen	18
Lämmittely	18
Nimiharjoite: "Oma nimeni"	18
Nimiharjoite: "Äidin etunimi"	18
Numeroharjoite: "1-2-3"	18
"Fiiliksen mittaus" -harjoite.....	19
"Mikä sana liittyy minuun" harjoite	19
"Oma kuvani"	19
"Hedelmäsalaatti" väittämällä.....	19
Dialogi.....	20
Dialogin virittäminen äänen avulla	20
Dialogitunti kuvaan ja ääneen perustuen	20
Opettajan oman esineistön ja kokemusten hyödyntäminen dialogin virittäjänä.....	20
Tutustuminen muihin katsomuksiin	21
Paneelikeskustelu vierailijoiden kanssa.....	21
Tasa-arvojanaharjoitus	21
Piiriparikeskustelu	22
Virtuaalinen kohtaaminen	22
Yhteenveto	22
Yhteinen maailmamme.....	22
Muistelu opetuskokonaisuuden päätteeksi.....	23
Janaharjoitus dialogitunnin päätteeksi	23
Koetun purku	23
Keskustelukysymyksiä.....	23
Yhteistyö opettajien kesken	23
Oppimispäiväkirja	23
5. Muita ideoita katsomusten näkyvyyden lisäämiseksi	24
Katsomusten kalenteri.....	24
Päivänavaus: Erilaisuus - samanlaisuus	24
Päivänavaus: Katsomusten erilaisuus.....	25
6. Keskustelun herättelyä koulun aikuisten kanssa	26
Symbolit keskustelun virittäjänä	26
Hiljainen keskustelu.....	26
Learning café	27
Verkko-osoitteita	28

1. MATERIAALIN LÄHTÖKOHTIA

Tämä materiaali on syntynyt Espoon kaupungin projektissa Agora: monikielisyys ja eri katsomukset näkyviksi koulussa, joka sai EU:n kotouttamisrahastolta tukea vuosina 2014 ja 2015.

Projektissa oli mukana 10 opettajaa, jotka suunnittelivat ja toteuttivat katsomusten välistä kohtaamista opitunneillaan. Nämä menetelmät ja niiden aineistot on koottu tähän materiaaliin. Suurin osa oppilaista, jotka olivat mukana materiaalin kokeilussa, oli 7.-luokkalaista, mutta kaiken kaikkiaan mukana oli oppilaita 5. - 9. luokilta. Aineistosta voi silti olla hyötyä myös alemmien luokka-asteiden ja lukion oppilaiden opetuksessa.

Materiaalin suunnittelussa pyrittiin kunnioittamaan seuraavia lähtökohtia:

Jokaisella oppilaalla on oikeus saada tukea omassa katsomuksellisessa identiteetissään.

Vähemmistöihin kuuluvien nuorten ei pidä joutua vasten tahtoaan oman katsomuksensa mannekiineiksi. Heidän omia kokemuksiaan ei pidä yleistää koskemaan koko uskontoa eikä toisaalta julistaa vääriksi, mutta mahdollisuuksien mukaan niitä on hyvä asettaa yhteyksiinsä. Tämä koskee myös enemmistön nuoria. Jokainen voi oppia uutta omasta perinteestään ja tutkia tarkemmin omaa vakaumustaan.

Uskonottomat katsomukset ovat mukana dialogissa.

Monista aikaisemmista materiaaleista puuttuu uskonoton näkökulma. Uskonottomien ja uskonnollisten nuorten välille pitäisi saada enemmän ymmärrystä. Kokonaisuuteen on tärkeää sisällyttää työskentelyä, joka avaa silmiä sille, että jokaisella on elämäntutkimus, joten jokainen voi osallistua dialogiin.

Tavoitteena on ymmärtämisen lisääminen.

Ymmärrys lisääntyy kysymällä ja ottamalla selvää. Jos liika hienotunteisuus estää kysymisen, ennakkoluulot eivät murru. Samoin liika yhtäläisyyksien korostami-

nen vie mahdollisuuksia ymmärryksen lisäämiseltä ja jättää ilman välineitä, kun joskus kuitenkin kohtaa jotain hyvin erilaista tai itselle vierasta. Yhtä tärkeää on kuitenkin myös sen huomaaminen, että uskonnot voivat olla erilaisia, mutta ihmisinä meissä on paljon samaa.

Dialogitaitoja voi kehittää.

Tämän materiaalin taustalla ovat Heinz Streibin ja Mohammed Abu-Nimerin tutkimukset uskontojen välisten dialogivalmiuksien kehittymisestä. Seuraavia vaiheita tunnistamalla voi arvioida, millaisilla askelilla päästään eteenpäin. Todennäköisesti jokainen joutuu välillä ottamaan askelia taaksepäin, kun vastaan tulee jotain vaativampaa kuin ennen.

- Kieltäminen:** Toisten katsomukset eivät liity elämään.
Askel eteenpäin: kiinnostuksen herääminen
- Torjunta:** Toisten katsomukset ovat uhka.
Askel eteenpäin: toisen kuunteleminen, ihmisyyden huomaaminen
- Erojen vähättely:** Katsomukset ovat oikeastaan samanlaisia.
Askel eteenpäin: herkkyyden katsomusten väliselle ja sisäiselle moninaisuudelle
- Hyväksyntä:** Ymmärrän ja hyväksyn katsomusten erilaisuuden.
Askel eteenpäin: näkyvyyden ja tasa-arvon arviointi, yhdessäolosta nauttiminen
- Mukautuminen:** Voin toimia toisten katsomusten näkyvyyden hyväksi.
Askel eteenpäin: vaikeista asioista puhuminen
- Rakentava kriittisyys:** Pystymme käsittelemään myös ongelmia leimaamatta yksilöä, yhteisöä tai katsomusta.

Katsomukset ovat osa koulua.

Katsomusten näkyvyys ja huomioon ottaminen koulussa on haaste. Joustamistarpeet eri katsomusten suhteen herättävät paljon kysymyksiä ja tunteita oppilaissa ja opettajissa. Koulun juhlat ja kalenteri heijastavat usein vain valtauskontoa. Materiaalin lopussa löytyy joitain ideoita koulukulttuurin muuttamiseksi niin, että eri katsomuksia otettaisiin tasapuolisemmin huomioon.

Kaikki materiaali on jaossa Creative Commons -lisenssillä. Voit siis käyttää sitä julkisesti, kopioida, jakaa ja muokata mielin määrin. Materiaalin nimi on aina mainittava lähteenä ja tekijänä. Jos julkaisit jotain omia sovelluksiasi materiaalista, julkaise se samalla lisenssillä. Jos taas kehität materiaalin pohjalta jotain uutta ja toimivaa, olisi hienoa, jos saisimme kuulla siitä. **Tekstin lisäksi materiaaliin kuuluu esitysmateriaaleja, jotka löytyvät osoitteesta <http://www.slideshare.net/askeliakatsomusdialogiin>.**

Meillä on ollut monella tavalla antoisaa tämän hankkeen parissa. Toivomme, että sinäkin lähdet oppilaidesi kanssa ottamaan askelia katsomusdialogiin.

Yhteydenotot: anuleena.kimanen@espoo.fi

Työryhmä:

Noha Abou Ramadan
Kaija-Leena Alatalo
Olga Bhebhe
Satu Huttunen
Pia Jussila
Juha Järvinen
Anuleena Kimanen, pj
Vaula Kyyhkynen
Pia Lod
Raija Silfverberg

Euroopan Unionin Kotouttamisrahasto osallistuu hankkeen rahoittamiseen.

2. TOTEUTUSTAPAVAIHTOEHTOJA

Tämä materiaali tarjoaa erilaisia vaihtoehtoja dialogitaitojen harjoitteluun sekä katsomusten välisen kohtaamisen järjestämiseen. Materiaalin harjoituksia voidaan käyttää eri yhteyksissä, esimerkiksi vierailijoiden kanssa tai yhteisillä oppitunneilla. Opettaja voi valita itselleen parhaiten sopivan toteutustavan. Parhaimmillaan dialogitaitojen harjoittelu on monivaiheinen prosessi, johon voi sisältyä useampia toteutustapoja ja metodeja.

Dialogiprojekteista kannattaa tiedottaa ajoissa koko kouluyhteisölle. Jos suunnittelun lähtökohdaksi ottaa sen, että ketkä tahansa kiinnostuneet saavat tulla mukaan, saattaakin syntyä jotain aivan uutta. Katsomusdialogin ei tarvitse olla vain katsomusaineiden opettajien asia, sillä katsomukset vaikuttavat moniin eri asioihin oppilaiden käsityksissä ja käytöksessä.

Myös huoltajille on hyvä tiedottaa ja kertoa projektin tavoitteista. Joillain kodeilla saattaa olla huoli oman lapsen katsomuksellisen identiteetin säilymisestä, mutta heille voi kertoa, miten sitä pyritään tukemaan. Toinen huoli voi olla se, ettei lapsi joutuisi vasten tahtoaan nostetuksi esille oman katsomuksensa edustajana.

Osa menetelmistä sisältää yhteisopettajuutta. Se on havaittu rikastuttavaksi kokemukseksi kaikille osapuolille, vaikka viekin vähän enemmän aikaa. On tärkeää varata yhteistä suunnittelu-, toteutus- ja arviointiaikaa jo projektin alussa kaikille osallistuville katsomusaineiden opettajille ja muille projektiin osallistuville yhteisöryhmäpaneille.

VIERAILIJOITA KOULULLA

Vierailijoiden kutsuminen koululle sopii erityisesti sellaiseen kouluun, jossa on vain vähän eri katsomusten oppilaita. Harvat nuoret haluavat esiintyä enemmistöä poikkeavina tai oman katsomuksensa asiantun-

tijoina. Jotkut oppilaat voivat toki rohkaistua siihen dialogiin valmistavan prosessin aikana.

Vuoropuhelun syntymisen kannalta on hyväksi, jos on mahdollista kutsua vierailijoiksi nuoria tai nuoria aikuisia. Vierailijoita voi löytää esimerkiksi lukioista, monikulttuurisuuteen keskittyvistä kansalaisjärjestöistä tai Elävästä kirjastosta. Uskot-foorumi järjestää myös vierailijoita toiminta-alueellaan. Jos vierailija tarvitsee omaan oppilaitokseensa tietoa poissaololupapyyntöä pohjaksi, voit käyttää oheista kirjepohjaa.

VIRTUAALINEN VUOROPUHELU

Jos koulussa ei ole tarjolla luontaisesti eri katsomuksia, voi katsomusten kohtaamista toteuttaa myös virtuaalisesti. Opettaja voi ottaa yhteyttä kouluun, jossa on dialogin mahdollistava ryhmä olemassa ja vuoropuhelun voi käydä virtuaalisesti. Dialogin voi toteuttaa reaaliaikaisesti tai ryhmät voivat olla verkossa myös eri aikaan. Virtuaalinen vuoropuhelu voi olla kertaluonteista tai sitten voidaan keskustelua käydä prosessina vaikka koko lukukauden ajan.

KATSOMUSAINIEN RYHMIEN YHTEISTYÖ

On tärkeää, että koko koulu tietää dialogituntien pitämisestä, tuntien ajankohta on valittu huolella ja että dialogituntia pitävät opettajat suunnittelevat yhteisten tuntien ohjelman yhdessä.

Oppitunnilla ennen yhteistä dialogituntia voidaan keskustella oppilaiden kanssa dialogin merkityksestä ja tärkeydestä sekä käydä läpi dialogikeskustelun hyvät käytännöt (kts. esitysmateriaali Kysymisen taito). Dialogin käsite voi olla oppilaille täysin uusi, joten se on hyvä selvittää oppilaille. Ennen yhteistä tuntia voidaan käydä läpi Hups! Autsi! -kysymykset (kts. esitysmateriaali Kysymisen taito).

Jos oppilaat osallistuvat katsomusten esittelyyn, voidaan tunnilla valmistella esittelyä yhdessä. Oppilaita voi valmistella yhteiseen tuntiin myös kertomalla heille valmiiksi muista katsomusaineista.

TEEMAPÄIVÄT

Monet tämän materiaalin harjoituksista ja menetelmistä sopivat käytettäväksi myös katsomusten kohtaamisen teemapäivinä. Teemapäivä voi sisältää työpajoja, paneelin ja katsomuksiin tai niiden väliseen dialogiin liittyvän päivänavauksen tai tietovisan. Lisämateriaalia löytyy luvusta Verkko-osoitteita.

HYVÄ LUOKANVALVOJA / RYHMÄNOHJAAJA!

Uudet katsomusaineiden opetussuunnitelmat edellyttävät katsomusten välisen vuoropuhelun kehittämistä. Yksi tapa tarjota aitoja kohtaamismahdollisuuksia ovat vierailut. Nuorten olisi hyödyllisintä harjoitella vuoropuhelua mahdollisimman samanikäisten kanssa. Siksi toivomme, että

_____ (nimi) saisi käydä vierailemassa

_____ (koulun nimi)

_____ (päivämäärä ja kellonaika).

Lämmin kiitos joustamisesta!

Vierailua järjestävä opettaja ja yhteystiedot:

Huoltajan allekirjoitus

3. VALMIUKSIA VUOROPUHELUN

DIALOGIN TÄRKEYS

Useimmat oppilaat ovat kiinnostuneita muista katsomuksista ja haluavat tietää niistä lisää. Osa oppilaista ei kuitenkaan koe mitään tarvetta tietää toisista katsomuksista, vielä vähemmän pyrkiä ymmärtämään toisten katsomusten edustajia ja keskustelemaan asiallisesti. Seuraavat harjoitukset voivat auttaa motivoimaan dialogitaitojen käsittelyyn ja harjoitteluun.

Mediaseuranta

Tavoite:

Oppilas huomaa katsomusten näkymisen maailmassa ja oppii esittämään kysymyksiä katsomuksiin liittyen.

Harjoituksen kulku:

Oppilaille annetaan kotitehtäväksi tuoda seuraavalle tunnille jokin uutinen, joka liittyy mihin tahansa katsomukseen. Uutiset jaetaan pienille ryhmille, jotka miettivät kysymyksiä, joita niiden pohjalta herää. Kysymyksiä voi hyödyntää myös kohdassa "Kysymisen harjoittelu".

Janaharjoitus

Tavoite:

Oppilas kykenee hahmottamaan omia mielipiteitään ja perustelemaan niitä. Oppilas harjoittelee muiden mielipiteiden kuuntelemista. Opettaja saa tietoa ryhmän lähtötilanteesta ja pystyy valitsemaan tulevat harjoitukset paremmin.

Harjoituksen kulku:

Päätetään, kumpi luokan päädyistä on "täysin samaa mieltä" ja kumpi "täysin eri mieltä". Opettaja esittää valitseman väittämät ja oppilaat kulkevat janalla oman mielipiteensä mukaisesti paikkoihin. Väittämät etenevät torjunnasta rakentavaan kriittisyyteen, joten alue, jossa suurimmalla osalla oppilaista on vielä

harjoittelemista, saattaa tulla vastaan ennen viimeistä väittämää. Kunkin väittämän jälkeen keskustellaan väittämistä.

Väittämät:

- En tiedä, mihin uskontoja ja katsomuksia tarvitaan.
- Minusta on mukavinta olla tekemisissä ihmisten kanssa, joilla on samanlainen katsomus kuin minulla.
- En ole koskaan ajatellut, mitä katsomuksia eri ihmisillä on.
- Kaikilla uskonnoilla ja katsomuksilla on sama päämäärä.
- Kaikki katsomukset ja uskonnot ovat yhtä arvokkaita.
- Kaikki uskomukset ovat yhtä tosia.
- Minulle vieraissa uskonnoissa ja katsomuksissa on paljon sellaista, mitä minun on vaikea ymmärtää.
- Eri uskontojen edustajilla on oikeus harjoittaa uskontoaan julkisesti (esim. viettää juhlia, pukeutua uskontonsa mukaan) tässä maassa.
- Kuuntelen mielelläni, kun joku puhuu uskonnostaan tai katsomuksestaan.
- Voin olla samassa paikassa, jossa jotkut harjoittavat omaa uskontoaan (esim. rukoilevat tai juhliivat).
- Jos asuisin ulkomailla, voisin noudattaa kyseisen maan uskonnollisia tapoja (esim. paasto tai uskonnollisten säädösten mukainen pukeutuminen) ilman, että se vahingoittaisi omaa maailmankatsomustani.
- Minua ei haittaa, jos joku yrittää saada minut uskomaan niin kuin hän.
- Haluan aina tietää lisää, jos kuulen jotain epäilyttävää jostain uskonnosta tai katsomuksesta.
- Kaikissa uskonnoissa ja katsomuksissa on omat hyvät ja huonot puolensa, myös omassani.

OMA ELÄMÄNKATSOMUS

Katsomusdialogitaitojen pohjana on hyvä itsetuntemus ja oman elämäkatsomuksen tuntemus. On tärkeää tunnistaa omia vahvuuksiaan ja omaa identiteettiään ja rohkaistua vuorovaikutukseen toisten kanssa omana ainutkertaisena itsenään. Tiedon kerääminen, syventäminen ja laajentaminen omasta elämäkatsomuksesta on olennaista ja opittua voi peilata muiden samaan katsomukseen kuuluvien kanssa. Omasta itsestä ja oman elämäkatsomuksen tuntemuksesta on luontevaa jatkaa dialogia muihin katsomuksiin kuuluvien kanssa. Kun oman elämäkatsomuksen tiedostaa, ei tarvitse jäädä ulkopuolelle katsomusten välisestä vuoropuhelusta.

Oman elämäkatsomuksen pohtiminen piirtämällä

Tavoite:

Pohtia kuvan avulla millainen on oma elämäkatsomus, mistä se koostuu ja rakentuu, mitä se pitää sisällään ja onko sillä nimi.

Kesto: 45 - 60 min

Tarvikkeet: A3 papereita, värikyniä tai vaihtoehtoisesti aikakausi- ja sanomalehtiä

Ohjeet opettajalle:

Ennen oppituntia oppilaalla tulee olla jonkinlainen käsitys mitä tarkoitetaan maailmankatsomuksella/elämäkatsomuksella. Tarkoituksena on tuottaa paperille piirtäen oma elämäkatsomus. Piirroksessa voi käyttää symboleita. Oppilaat saattavat kysyä: - ai miten mä muka piirrän sen, piirränkö ihmisen, sielun vai mielen? Kaikki tavat kuvata ja ilmentää omaa elämäkatsomusta ovat yhtä oikeita lähestymistapoja. Jokaisen tulisi yrittää visualisoida sen mitä ajattelee elämän perimmäisistä kysymyksistä.

Lopuksi symbolirakennelmalle/kuvalle yritetään antaa jokin nimi - kristitty, ortodoksi, luterilainen, muslimi tai mikä muu tahansa.

Tehtävän voi toteuttaa myös niin, että oppilaille annetaan aikakauslehtiä ja sanomalehtiä, joista leikataan kuvia ja muodostetaan kuvakollaasi kartongille. Jos on aikaa enemmän tai integraation mahdollisuus oman elämäkatsomuksen voi tuottaa myös maalaten, valokuvaten jne. Lopuksi jälleen oma katsomus yritetään nimetä.

Kuvia voi tarkastella tunnin lopuksi yhdessä ja miettiä löytyykö niistä yhtymäkohtia esim. kahden luterilaisen tai luterilaisen ja muslimin kuvasta. Jokainen voi selittää myös omaa kuvaansa halutessaan.

Toisen elämäkatsomuksen pohtiminen

Tavoite:

Tutustua toisen elämäkatsomukseen. Pohtia millainen on jonkun toisen ihmisen elämäkatsomus, mistä se rakentuu ja koostuu ja mitä se pitää sisällään.

Kesto: 45-60 min

Tarvikkeet: A3 papereita, värikyniä tai vaihtoehtoisesti aikakausi- ja sanomalehtiä

Ohjeet opettajalle:

Tämän harjoituksen voi tehdä, jos oppilaalla on käsitys mitä tarkoittaa käsite elämäkatsomus ja omaa elämäkatsomusta on jo pohdittu (ks edellinen tehtävä). Jokainen valitsee omalta luokaltaan oppilaan tai omasta lähipiiristään henkilö, jolla on eri elämäkatsomus kuin hänellä itsellään. Tarkoitus on tuottaa se piirtäen paperille. Kaikki tavat kuvata tai ilmentää ovat yhtä oikeita lähestymistapoja.

Vaihtoehtoinen tapa on leikata lehdistä kuvia ja liimaten muodostaa niistä kartongille kuvakollaasi elämäkatsomuksesta (esim katolinen, muslimi). Jos aikaa on enemmän, kuvan voi tuottaa maalaten, valokuvaten jne.

Lopuksi kuvia voi tarkastella ja keskustella yhdessä oppilaiden kanssa ja/tai antaa valmiin kuvan luokkatoverille, jonka elämäkatsomuksen on piirtänyt/ kuvannut.

Elämän virrassa

Tavoite:

Oppilas pohtii hänelle tärkeitä asioita ja huomaa, että hänelläkin on elämäkatsomus. Joistain asioista hän voi olla vielä epävarma.

Kesto: n. 30 - 45 min

Tarvikkeet: oppilaiden omat vihot / paperia

Lisämateriaali: Esitysmateriaali Elämän virrassa

Harjoituksen kulku:

Oppilaat pohtivat kysymyksiä ensin itsekseen ja kirjoittavat vihkoonsa. Sen jälkeen muodostetaan pieniä ryhmiä, mieluiten sellaisia, joissa kaikki tuntevat toisensa jotenkin. Jokainen saa kertoa kirjoittamista asioista niin paljon kuin itse haluaa.

Uskonnon ulottuvuudet

Tavoite:

Oppilas pohtii suhdettaan siihen uskonnolliseen perinteeseen, johon hän kuuluu. Tämä harjoitus on siis tarkoitettu uskontoaineiden ryhmille. Oppilas saattaa kokea, ettei uskonto kosketa hänen elämäänsä, jos hän ei usko. Kuitenkin ulkopuolisen silmin hänen elämäntapoihinsa saattaa vaikuttaa kodin tai kotimaan uskonto paljonkin. Samalla oppilas saa valmiuksia vastata kysymyksiin, joita toisten katsomusten edustajat esittävät hänelle.

Kesto: n. 30 min

Tarvikkeet: oppilaiden omat vihot / paperia, monistettava kuvio uskonnon ulottuvuuksista

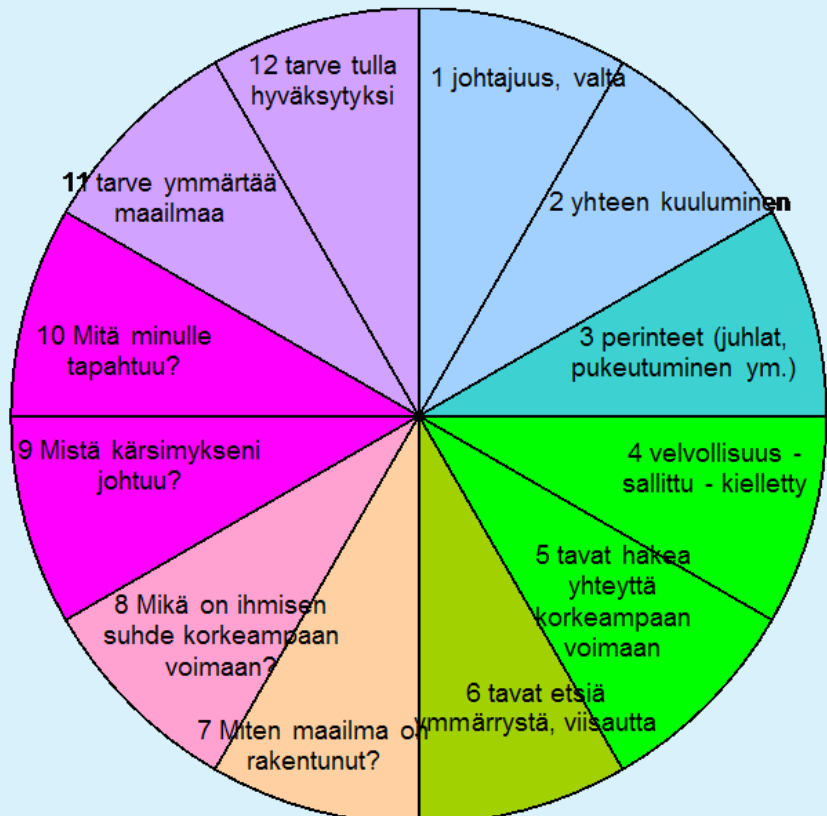
Huomautus: Tässä uskonnon ulottuvuudet on hahmotettu neljän pääulottuvuuden mukaan: yhteisöllinen, kulttuurinen, opillinen ja henkilökohtainen. Jaotteluja on tietenkin muitakin ja niitäkin voi käyttää.

Harjoituksen kulku:

Oppilaille jaetaan / heijastetaan kuvio, jossa on uskonnon ulottuvuudet ja niitä selitetään vähän. He miettivät vastauksia alla oleviin kysymyksiin. Ensimmäinen kysymys voidaan käydä läpi yhdessä, tai vaikka suoraan koko ryhmän kanssa. Voi olla tarvetta täsmentää, mikä on oma uskonto eli kuinka pienen tai suuren yhteisön uskonnosta (uskontokunta / kirkkokunta / suuntaus) on kyse. Numeroiden avulla ne voidaan kirjoittaa listaksi. Toinen kysymys voidaan jättää purkamatta tai pyytää vapaaehtoisia kertomaan vastauksistaan. Voidaan pohtia, mitä merkitsee käsite kulttuurikristitty / kulttuurimuslimi ja todeta, että kaikissa uskonnoissa uskonnon merkitys yksilölle vaihtelee.

Heijastuspohja / monistepohja

1. Mieti omaan uskontoosi kuuluva tosi uskonnollinen henkilö. Keksi jokaisesta viipaleesta esimerkki hänen elämästään. Esim. 1 johtajuus: hän kysyy neuvoa papilta / imaamilta ja noudattaa sitä / 12 tarve tulla hyväksytyksi: hän on päässyt vastuutehtävään seurakunnassa.
2. Mieti, mitkä näistä asioista kuuluvat omaan elämääsi ja mitkä asiat omassa elämässäsi vastaavat niitä.

Oma kuva

Tavoite:

Oman identiteetin kuvaaminen ja hahmottaminen. Mikä on minulle tärkeää ja miksi?

Kesto: 1-2 oppituntia

Tarvikkeet: Kamera tai kännykkä, tietokoneet, joissa kuvankäsittely-ohjelma, koulun oppimisalusta.

Harjoituksen kulku:

- Kuvataidetunnilla oppilaat ottavat valokuvan itsestään, jossa he näkyvät kokonaan. Oppilas saa itse päättää, mitä hän haluaa itsestään näyttää muille. Oppilas voi esimerkiksi ottaa kuvan niin, että on selin kameraan päin.
- Oppilaat valitsevat itselleen taustakuvan, johon sijoittavat omakuvansa. Taustakuvan tulee olla sellainen, että se kertoo jotakin oppilaasta itsestään. Se voi koostua myös useammasta eri kuvasta (esim. harrastuksia, perhe, ystävät, luonto).
- Kuvat tallennetaan yhteiselle alustalle (Fronter, GoogleDrive tms.). Katsomusaineen tunnilla käydään yhdessä kuvia läpi.

Kysymyksiä pohdintaa tukemaan:

- Kenen kuva on kyseessä?
- Mistä tunnistit ja arvasit kenen kuva, jos oppilas ei ole kuvassa selvästi esillä?
- Mitä kuva kertoo oppilaasta?
- Millaisena oppilas näkee itsensä?
- Olisiko kuva samanlainen, jos sen olisikin tehnyt kaveri sinusta?
- Mitä kuva kertoo arvoista, siitä mikä on oppilaalle tärkeää ja arvokasta?

Kuusi kuvaa

Tavoite:

Oman identiteetin hahmottaminen eri näkökulmista. Miksi juuri nämä asiat ovat itselle tärkeitä?

Kesto: 1-2 oppituntia

Tarvikkeet: Kännykkä tai tietokone

Harjoituksen kulku:

Oppilas etsii kuusi eri aihepiirin kuvaa. Kuvan tulee olla jollakin tavalla oppilaalle tärkeä.

Aihepiirit ovat:

- Ympäristö (luontokuva)
- Taidekuva annetuista sivustoista
- Kuva pyhästä (käsite pyhä on avattu oppilaille = jotakin, joka erottuu arjesta, on erityisen merkityksellistä ja tärkeää)
- Kaverit
- Harrastuskuva
- Vapaavalintainen kuva, joka kertoo itsestä jotakin

Jokaisesta kuvasta kirjoitetaan myös kuvateksti, joka kertoo, miksi kuva on tärkeä. Kuvat kuvateksteineen tallennetaan omaan kansioon.

Oppilas valitsee yhden kuvan, jonka on valmis esittämään koko luokalle.

Kuvat kootaan yhteiselle alustalle anonyymisti. Kuvat katsotaan yhteisesti ja

- mietitään, mitä nähdään kuvassa
- Veikataan, kenen kuvasta on kyse
- Pohditaan myös, miten kuvasta tehdyt havainnot ohjaavat tulkintaa ja antavat sille eri merkityksiä

Minun symbolini

Tavoite:

Pohditaan kysymyksiä:

- Mikä on symboli?
- Mikä on sen merkitys uskonnoissa?
- Miten kuvaisin itseäni symbolilla?
- Mikä on minulle erityisen tärkeää ja merkityksellistä?

Kesto: 30-45 min

Tarvikkeet: A4-paperia, värikyniä

Harjoituksen kulku:

Oppilaiden kanssa käydään ensin läpi erilaisten kuvien avulla uskontojen symboleja. Mietitään niiden merkityksiä; mitä ne kertovat uskonnosta ja miksi ne ovat tärkeitä? Kuvia löytyy oppikirjoista ja netistä runsaasti.

Uskontojen symboleihin tutustumisen jälkeen oppilaille jaetaan A4 -paperit. Oppilaat suunnittelevat paperille symbolin, joka kuvaa heitä itseään. Sanoja eikä kirjaimia ei saa käyttää, vain kuvia. Symbolit esitellään ja kerrotaan, mitä tämä symboli kertoo juuri minusta.

Omat vahvuudet

Tavoite:

Oman identiteetin vahvistaminen, omien vahvuuksien hahmottaminen: missä voin kehittyä ja miten kehityn?

Kesto: 30-45 min

Tarvikkeet: A3-paperia, kyniä

Harjoituksen kulku:

Jokainen oppilas saa A3 -paperin, joka asetetaan vaakasuoraan ja jaetaan neljään palstaan. Ensimmäiseen palstaan oppilas kerää omia vahvuuksiaan, missä on tosi hyvä. Viimeiseen palstaan oppilas kerää asioita, joissa on vielä parantamisen varaa, mitä ei osaa vielä kovin hyvin. Koontiin on hyvä varata riittävästi aikaa, esim. 15 minuuttia kumpaankin pohdintaan.

Luokka jaetaan pareihin niin, että parhaat kaverit eivät ole pareja vaan mieluummin sellainen luokkakaveri, joka ei ole kovin tuttu. Tyttö-poika -parit on yksi vaihtoehto. Parit esittelevät ensin toisilleen omat vahvuutensa ja miettivät yhdessä kummankin toiseen palstaan, miten niitä voisi vielä vahvistaa. Sitten esitellään niitä asioita, joissa on vielä parantamisen varaa ja yhdessä mietitään, miten niistä voisi tulla vahvuuksia. Jos oppilas laittaa esimerkiksi, että ei osaa englantia, parina pohditaan yhdessä, miten voisi kehittää englannin kielen taitoa.

Harjoitus puretaan keskustelemalla yhteisesti tehtävästä mm. seuraavia apukysymyksiä käyttäen:

- Kumpaa oli helpompaa miettiä, omia vahvuuksia vai parantamisen kohteita? Miksi?
- Miten parantamisen kohteista voi tulla vahvuuksia?
- Mikä on tärkeämpää, se että osaa vai se että haluaa oppia?
- Voiko toisen vahvuus olla toisen parantamisen kohde?

STEREOTYPIOIDEN JA NORMIEN KÄSITTELY OPPITUNNEILLA

Stereotyyppien ja normien käsittely toimii siltana toiseuden kohtaamisen harjoitteluun. Oppituntien tavoitteena on omien ennakkoluulojen kohtaaminen ja pyrkimys olla leimaamatta ihmisiä tai katsojia stereotyyppien ja yhteiskunnan normien pohjalta.

Toiseuden kohtaamisen teemoihin kuuluu aina ajatus omista ennakkoluuloista ja kulttuurisista stereotyyppioista sekä niiden kohtaamisesta. Oppilaiden kanssa voidaan keskustella siitä, mitä stereotyyppit ovat ja mistä ne syntyvät. (kts. esitysmateriaali Ennakkoluulot ja stereotyyppit)

Keskustelua stereotyyppioista ja ennakkoluuloista

Tavoite:

selvittää stereotyyppien ja ennakkoluulojen käsitteitä ja keskustella aiheesta.

Kesto: n. 15 min

Stereotyyppit ja ennakkoluulot

- Stereotyyppi = tiettyyn ihmisryhmään tai ihmisen ominaisuuteen kohdistuva pinttynyt ennakkokäsitys
- Ennakkoluulo = tiettyyn asiaan, ihmiseen tai ihmisryhmään kohdistuva ennakkokäsitys
- Ennakkoluulot ja stereotyyppit voivat olla joko yksilön omia tai kulttuurissa yleisesti vallitsevia käsityksiä

Keskusteluaiheita

- Millaisia ennakkoluuloja tai stereotyyppioita olet kohdannut?
- Miten stereotyyppit ja ennakkoluulot näkyvät arjessa?
- Onko sinulla ennakkoluuloja muita ihmisiä, uskontoja tai kulttuureja kohtaan?

Harjoitus: Käsitekartta itseen kohdistuvista stereotyyppioista

Tavoite:

Käsitekartan tavoitteena on pohtia sitä, millaisia stereotyyppioita ja ennakkoluuloja itseen voi kohdistua. Näin herätellään myös ajattelemaan sitä, mistä ennakkoluulot syntyvät ja miten harvoin stereotyyppit todellisuudessa pitävät paikkansa.

Kesto: n. 30-45 min

Ohjeet stereotyyppiat -käsitekarttaan

- Kirjoita paperin keskelle otsikoksi "minuun liittyviä stereotyyppioita"
- Kirjoita otsikon ympärille asioita itsestäsi: esim. ikä, harrastukset, kotimaa, kotipaikkakunta, asuinalue, kieli, uskontokunta, musiikkimaku, ulkonäkö, tyyli, ruokavalio jne.
- Pohdi, millaisia stereotyyppioita listaamiasi asioihin saatetaan liittää. Listaa stereotyyppiat karttaan sanojen ympärille.

Käsitekarttahaarjituksen purku

- Katso nyt luomaasi käsitekarttaa ja pohdi, mitkä listaamistasi stereotyyppioista pitävät kohdallasi paikkansa.
- Vedä rasti niiden stereotyyppioiden yli, jotka eivät päde sinun kohdallasi.
- Mitä jäi jäljelle?
- Miten listaamasi stereotyyppiat ja ennakkoluulot ovat syntyneet?

Keskustelua yhteiskunnan normeista ja toiseudesta

Tavoite:

Normien ja toiseuden käsitteiden selvittäminen ja keskusteleminen aiheesta. Valmistautuminen toiseuden kohtaamiseen.

Kesto: 15-30 min

Käydään läpi, mitä käsitteet normit ja toiseus tarkoittavat ja keskustellaan aiheesta (kts. esitysmateriaali Normit ja toiseus). Keskustelun pohjana voidaan käyttää myös materiaalia internetistä, kuten sivustoa www.normit.fi.

Draamaprosessi: Teemana toiseuden kohtaaminen

Kesto: 4-5 oppituntia (4-5 x 45 min)

Tavoite:

Draamaprosessin tavoitteena on syventää oppilaan kokemuksia katsomusdialogista ja herätä pohtimaan toiseuden kohtaamiseen liittyviä kysymyksiä. Draamaprosessin avulla voidaan harjoitella hyvää kysymystekniikkaa ja kokeilla toiseuden kohtaamista tur-

vallisessa, fiktiivisessä ympäristössä fiktiivisten hahmojen avulla.

Draamaprosessin voi toteuttaa osana katsomusaineiden tai ilmaisutaidon opetusta. Opettajan kannattaa soveltaa prosessia ryhmän mukaan ja näyttölemisen on hyvä olla oppilaille vapaaehtoista. Ryhmässä, joka ei mielellään näyttele, voidaan kirjata kysymyksiä ja kohtaamisissa syntyvää dialogia paperille ja tarkastella tilanteita yhdessä keskustellen.

Prosessidraamassa tarvittavat materiaalit

- Hahmolaput ryhmille (liitteenä dokumentin lopussa)
- Kartonkia, tusseja
- Oppikirjat, joissa tietoa maailmankatsomuksista
- Maailmankartta

Tilanteeseen virittäytyminen

Kesto: 5 min

Opettaja kertoo:

"Elämme nyt maailmassa vuonna 2400. Ihmiset ovat jakautuneet asumaan omille alueilleen katsomuksensa ja kulttuurinsa mukaan." Opettaja nostaa esille maailmankartan, josta hän osoittaa uudet alueet ja maiden rajat vuonna 2400: buddhalaisten maa, kristittyjen maa, muslimien maa, juutalaisten maa, ateistien maa, hindujen maa, shintolaisten maa..

Opettaja jatkaa:

"Heimot eivät ole vuorovaikutuksessa keskenään, vaan kaikki katsomusryhmät elävät omaa elämäänsä tahtomatta kommunikoida keskenään. Uskonnoista on jäljellä muutamia suuria maailmanuskontoja, mutta uskonnotkin ovat tapansa mukaan muuttaneet muotoaan, saaneet uusia johtajia ja jakaantuneet moniin erilaisiin lahkoihin. Meidän tehtävämme on nyt tutustua näissä uusissa maissa eläviin ihmisiin ja heidän elämäänsä."

Luodaan hahmot kartongille

Oppilaat luovat 3-4 hengen ryhmissä hahmoja, joiden nimi, ikä, kotimaa ja katsomus on määritelty valmiiksi. Apuna hahmojen luomisessa käytetään tiedonhakua eri katsomuksista oppikirjojen tai internetin avulla. Oppilaiden tehtävänä on piirtää kartongille hahmot ja kirjoittaa vastaukset seuraaviin kysymyksiin:

Keksi hahmolle:

- Ammatti/elämäntilanne

- Mitä pitää tärkeänä?
- Mihin usko?
- Miten katsomus näkyy elämässä?
- Harrastukset?
- Perhe?
- Mitä tekee kavereiden kanssa?
- Lempiruoka?
- Lempimusiikki? (voit etsiä myös näytteen internetistä)
- Muistuta tehtävää tehdessä, että nyt eletään tulevaisuuden maailmassa, eli kulttuuri ja uskonnot ovat voineet myös muuttua.

Kohtaukset hahmojen elämästä

Kesto: n. 30 min

Tehtävänä on luoda kohtaus, jonka avulla hahmot esitellään muulle ryhmälle. Joku ryhmän jäsenistä esittää luotua hahmoa, muut ovat muita henkilöitä hahmon elämästä. Luodaan lyhyt kohtaus jostain arkipäiväisestä tilanteesta, jossa tulee esiin, millaista elämää hahmo elää. Kohtaukset esitetään ryhmälle.

”Kuuma tuoli”

Kesto: n. 30 min

Asetetaan hahmot yksi kerrallaan ”kuumaan tuoliin”, niin että ryhmä saa haastatella hahmoja. Opettaja johdattelee keskustelun seuraavasti:

”Meillä on tilaisuus tutustua paremmin näihin juuri näkemisiin henkilöihin, heidän elämäänsä ja elämäntapoihinsa. Ensimmäisenä haastateltavaksi tulee _____. Voitte vapaasti kysyä häneltä kysymyksiä hänen elämästään ja elämäntapoihinsa.”

Harjoituksen voi purkaa kysymällä, millaisia havaintoja saatiin ja oliko kysymyksiä helppo keksiä. Miltä hahmojen näyttelijöistä tuntui olla kuulusteltavana? Oliko vastauksia helppo keksiä? Miten todenmukaisina hahmot näyttäytyivät?

Hahmojen kohtaaminen

Kesto: n. 30 min

Valitaan hahmoista kaksi ja pohditaan, mitä tapahtuisi, jos hahmot tapaisivat. Pyydetään kahta oppilasta esittämään kohtaus, jossa hahmot tapaavat toisensa. Sovitaan improvisoidun kohtauksen paikka, aika ja tilanne, jossa tapaavat. Ennen kohtauksen esittämistä lai-

tetaan näkyville piirretyt hahmot ja kerrataan heidän elämäntapoihinsa, jotka on luotu ryhmissä (kohta 3).

Jossain sopivassa kohtaa, kun hahmot esim. päätyvät keskenään konfliktiin / syntyy torjuntaa tai väärinymmärrystä tai kohtaus vain jumittaa paikallaan, pysäytetään kohtaus ja kysytään, mitä hahmojen päässä liikkuu juuri sillä hetkellä. Voidaan myös kysyä, että mitä hahmot mahdollisesti ajattelevat toisistaan. Millaisia oletuksia heidän päässään syntyy tai mitä he tietävät toisistaan?

Todetaan ehkä, että hahmojen on vaikea ymmärtää toistensa erilaisuutta ja erilaisia ajatustapoja. Annetaan kohtauksen jatkua niin, että pyritään saamaan osapuolet ymmärtämään toisiaan paremmin. Muistutetaan hyvän dialogin säännöistä. Annetaan oppilaille ohjeeksi, että he voivat milloin vain keskeyttää kohtauksen ja astua jommankumman hahmon kenkiin, jolloin he näyttävät kohtausta eteenpäin hahmon roolissa. Annetaan kohtauksen jatkua näin niin pitkään, kunnes oppilaat löytävät jostain asiasta yhteisymmärryksen tai kohtaus muuten päättyy.

Draamaprosessin purku: Janaharjoitus

Kesto: 15-20 min

Päätetään, kumpi päätyi luokasta on ”samaa mieltä” ja kumpi ”eri mieltä”, keskellä luokkaa on ”en osaa sanoa”. Opettaja lukee ääneen seuraavia väitteitä ja oppilaat asettuvat janalle oman mielipiteensä mukaisesti. Korostetaan, että nyt puhutaan omista, eikä hahmojen, mielipiteistä. Jokaisen väitteen jälkeen opettaja voi kysyä oppilailta perusteluja ajatuksilleen, jolloin väittämistä voidaan yhdessä keskustella.

Väittämät:

- Hahmojen välinen kohtaaminen sujui hyvin.
- Hahmot ajautuivat keskenään riitoihin.
- Hahmot ajautuivat keskenään väittelyyn.
- Hahmot löysivät tien hyvään dialogiin.
- Hahmot oppivat kohtaamisensa aikana ymmärtämään toisiaan paremmin.
- Olen kohdannut ihmisiä, jotka ajattelevat elämästä eri tavoin kuin minä
- Olen keskustellut sellaisten ihmisten kanssa, jotka ajattelevat elämästä eri tavoin kuin minä.
- Erilaisuus on rikkautta.
- Eri katsomukset ovat rikkautta.

- Kaikkien ihmisten kanssa ei voi keskustella uskonnosta ja katsomuksista.
- Kaikkien ihmisten kanssa ei voi keskustella elämästä.
- Maailma olisi parempi paikka, jos kaikki pyrkisivät ymmärtämään toisiaan paremmin.
- Maailma olisi parempi paikka, jos erilaiset ihmiset kohtaisivat toisiaan useammin.
- Tahdon itse ymmärtää eri tavalla ajattelevia ihmisiä paremmin.
- Tahtoisin, että minua pyrittäisiin ymmärtämään paremmin.

Aiheen reflektointia voidaan lisäksi jatkaa mm. keskustelemalla kokonaisuudessaan siitä, että millainen olisi draamaprosessissa esitelty maailma ja mitä hyvää on katsomusten kohtaamisessa/ mistä katsomusten väliset konfliktit syntyvät?

Liite draamaprosessiin: hahmolaput

Monista ja leikkaa laput ja arvo ryhmille tai anna ryhmien itse valita hahmonsansa.

<p>Nimi: Daw (tyttö) Ikä: 20-vuotias Kotimaa: Buddhalaiasten maa Uskonto: buddhalainen</p>	<p>Nimi: Sarisha (tyttö) Ikä: 13-vuotias Kotimaa: Hindujuen maa Uskonto: hindu</p>
<p>Nimi: Dai (poika) Ikä: 15-vuotias Kotimaa: Shintolaiasten maa Uskonto: shintolainen</p>	<p>Nimi: David (poika) Ikä: 17-vuotias Kotimaa: Juutalainien maa Uskonto: juutalainen</p>
<p>Nimi: Yasmeen (tyttö) Ikä: 14-vuotias Kotimaa: Muslimien maa Uskonto: muslimi (islam)</p>	<p>Nimi: Adéla (tyttö) Ikä: 24-vuotias Kotimaa: Ateistien maa Uskonto: ei uskontoa, ateisti</p>
<p>Nimi: John (mies) Ikä: 35-vuotias Kotimaa: Kristittyjen maa Uskonto: kristitty</p>	

KYSYMISEN HARJOITTELUA

Kaikissa näissä harjoituksissa käytetään apuna Hups! Autsi! - sekä hYVä AvaUs -tekniikoita. Niistä löytyy oma esityksensä (kts. esitysmateriaalit).

On tärkeää, ettei liika hienotunteisuus estä kysymästä asioita, jotka askarruttavat. Konflikteja voidaan ehkäistä vain, jos osataan esittää kysymyksiä myös silloin, kun jokin asia tuntuu vieraalta tai kuohuttavalta. Kyse on osaltaan myös mediakriittisyyteen kasvatamisesta. Nuoret tarvitsevat luottamusta siihen, että he löytävät keinoja kysyä kohteliaalla tavalla, kunhan ensin miettivät, mitä he oikeastaan haluavat tietää.

hYVä AvaUs -tekniikka

Tavoite:

Pohtia vuoropuhelun sääntöjä.

Kesto: 45 - 60 min

Lisämateriaali: Kysymisen taito -diaesitys

Harjoituksen kulku:

Oppilaat pohtivat ensin pareittain tai pienissä ryhmissä, mitä sääntöjä katsomusten välisessä kohtaamisessa pitäisi noudattaa. Tämä voi olla myös kotitehtävä. Säännöt voidaan kirjata isolle paperille ja pitää esillä. Niiden lisäksi esitellään myös Hups! Autsi! -tekniikka sekä hYVä AvaUs -tekniikka. Diaesityksessä on esimerkkejä Hups! Autsi! -kysymyksistä eli kysymyksistä, jotka on koettu (kyse on todellisista Three Faiths Forum paneelieihin osallistuneista vapaaehtoisista) ikävinä kuulla ja vastata. Oppilaat muokkaavat pareittain jonkun kysymyksen paremmaksi käyttäen hYVä AvaUs -tekniikkaa.

Kysymyksiä kuville

Tavoite:

Ensin esittää kysymyksiä täysin ilman estoja, sen jälkeen miettiä kysymysten muokkaamista. hYVä AvaUs -tekniikkaan liittyvän harjoituksen voi tehdä tämän harjoituksen osana tai sitten tarkastella vain oppilaiden kysymyksiä.

Kesto: n. 30 min

Tarvikkeet: kuvat heijastettuina tai tulostettuina, paperia kysymysten tekemistä varten (Vaihtoehtoisesti tehtävän voi tehdä myös jossain sähköisessä ympäristössä.)

Harjoituksen kulku:

Oppilaat saavat valita pareittain tai pienissä ryhmissä jonkun kiinnostavan / oudon uskontoon liittyvän kuvan esimerkiksi alla olevista kuvista. (Uskonnottoomaan katsomukseen liittyvien kuvien löytäminen on vaikeaa.) Jos oppilaiden annetaan etsiä kuvia internetistä, on hyvä rajata sivustot, joilta kuvia etsitään, sillä Googlen kuvahausta löytyy myös loukkaaviksi tarkoitettuja kuvia. Oppilaat keksivät mahdollisimman paljon kysymyksiä, joita he haluaisivat kysyä kuvassa olevilta ihmisiltä. Oppilaiden kanssa keskustellaan keskustelun säännöistä ja heille esitellään hYVä AvaUs -tekniikka. Oppilaiden tekemistä kysymyksistä pohditaan, olisiko joku niistä loukkaava ja miten niitä voisi muokata. Kukin ryhmä / pari arvioi ja muokkaa omat kysymyksensä.

Esimerkkejä sivustoista:

BBC:n uskontokuvia Flickrissä: <https://www.flickr.com/groups/bbc80faiths/>

Steve McCurryn uskontoaiheisia kuvia: <http://stevemccurry.com/galleries/faith-and-prayer>

Kuvien lähteet: (CC-lisenssi)

- A. Darren On The Road, http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Buddhist_monks_collecting_alms,_Laos.jpg
- B. Whoiswho, http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ikoni_riistisaatto.jpg
- C. Joel Friesen, http://en.wikipedia.org/wiki/File:Sikhs_on_the_move!.jpg
- D. Kuvaaja tuntematon, <http://www.flickr.com/photos/jewishagencyforisrael/8261183918/>
- E. Luis Fernández García, <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Capuchones2.jpg>
- F. Ali Mansuri, http://en.wikipedia.org/wiki/Hajj#mediaviewer/File:Supplicating_Pilgrim_at_Masjid_Al_Haram,_Mecca,_Saudi_Arabia.jpg
- G. michaeloberbillig, <http://pixabay.com/fi/sadhu-holy-man-kathmandu-hindu-462598/>
- H. Kimmo Hurri, http://kimmonkamera.blogspot.fi/2012_06_01_archive.html
- I. SeppVei, http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Konfirmaatio_Karjasillan_kirkossa.JPG?uselang=fi

A.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

Opettajalle tietoa kuvista:

A: buddhalaisia munkkeja ja länsimaisia naisia

B: ortodoksinen ristisaatto Helsingissä

C: sikhien uudenvuoden kulkue Kanadassa

G: purim-juhla juutalaisessa koulussa / lastentarhassa

E: espanjalainen pääsiäisen aikaan liittyvä kulkue

F: muslimi pyyntörukouksessa Mekassa Kaban moskeijassa pyhiinvaelluksen aikana

G: hindulainen pyhä mies sadhu

H: uskonoton kuva, mahdollista tulkita hiljentymisenä luonnossa

I: luterilainen konfirmaatio

4. MENETELMIÄ KOHTAAMISEEN

LÄMMITTELY

Kun nuoret, jotka eivät tunne toisiaan entuudestaan, kohtaavat toisensa, tunnelmaa on hieman lämmitettävä ensin. Muutenkin ilmapiiri on dialogin onnistumiseksi tärkeää. Tilanteen voi valmistella esimerkiksi näin:

Pulpetit siirretään syrjään ja luokan keskelle tehdään tuoleista puoliympyrä, jolloin kaikilla on katsekontakti. Oppilaat voivat valita itse istumapaikkansa. Opettaja voi itse harkintansa valmistella tilan tulevaa dialogituntia varten (yhdessä oppilaiden kanssa). Tunnin alussa opettaja toivottaa kaikki tervetulleiksi. Kerrotaan vielä yhdessä mitä sana dialogi tarkoittaa ja miksi ollaan kokoonnuttu yhteiseen dialogiin.

Nimiharjoite: "Oma nimeni"

Tavoite:

oppilaat tutustuvat toisiinsa ja vahvistavat omaa katsomus-identiteettiään

Kesto: 15 min

Tarvikkeet: tuolit ympyrässä tai puolikaareessa

Harjoitteen kulku:

Opettaja esittäytyy ja kertoo etunimestään. Esimerkiksi nimen merkitys, kuka on antanut nimen, etymologia ja onko hän tyytyväinen omaan nimeensä. Opettaja voi keskustelun herätteeksi näyttää omaa lapsuudenkuvaansa. Tämän jälkeen oppilaita pyydetään haastattelemaan vierustoveria kysymysten avulla:

- Mikä nimesi on?
- Mitä nimi kertoo sinusta tai perheestäsi?
- Oletko tyytyväinen nimeesi?

Kun haastatteluun annettu aika on ohi, pyydetään oppilaita kertomaan vierustoverin nimestä muille. Oppilaat saavat vielä itse täydentää omaan nimeensä liittyviä tietoja, jos haluavat. Myös muut paikalla olevat opettajat esittäytyvät ja kertovat nimestään.

Nimiharjoite: "Äidin etunimi"

Tavoite:

Tutustutaan keskustelijoihin ja valmistaudutaan keskustelemaan ennestään tuntemattoman ja mieluiten eri katsomusainetta opiskelevan kanssa.

Kesto: 5-15 min

Tarvikkeet: tuolit ringissä

Harjoitteen kulku:

1. Istutaan piirissä.
2. Asetutaan uudestaan piiriin aakkosjärjestyksessä äidin etunimen alkukirjaimen mukaisesti, kysellen muilta oppilailta heidän äitinsä nimeä.
3. Jokainen sanoo ääneen äidin etunimen.
4. Voidaan keskustella nimien alkuperästä ja niiden merkityksistä. (nimen merkitys voi liittyä erityisesti oppilaan katsomukseen)
5. Piirin uusi järjestys antaa mahdollisuuden muodostaa uudenlaisia pareja ja ryhmiä.

Numeroharjoite: "1-2-3"

Tavoite:

Valmistaudutaan keskustelemaan parin kanssa ja kertomaan oma mielipide.

Kesto: 5-10 min

Tarvikkeet: -

Harjoitteen kulku:

1. Seisotaan piirissä.
2. Muodostetaan parit.
3. Parit luettelevat vuorotellen numeroita 1-2-3 vähitellen nopeuttaen.
4. Yksi numeroista korvataan liikkeellä yhteisen sopimuksen mukaan (esim. taputus, polkaisu, käden heilautus, sormien napsutus).
5. Kaksi numeroista korvataan yhdessä sovitulla liikkeellä.
6. Kaikki numerot korvataan yhdessä sovitulla liikkeellä.
7. Vaihdetaan pareja.

8. Parit keskustelevat keskenään, mikä oli helpointa (numeroiden lausuminen, osan numeroista lausuminen vai kaikkien numeroiden korvaaminen liikkeellä).

“Fiiliksen mittaus” -harjoite

Tavoite:

Oman olotilan tiedostaminen ja valmistautuminen muiden kohtaamiseen.

Kesto: 5 min

Tarvikkeet: tuolit ringissä

Harjoitteen kulku:

1. Istutaan piirissä
2. Jokainen tunnustelee hetken hiljaisesti omaa olotilaansa
3. Jokainen asettaa kätensä tietylle korkeudelle ilmaisemaan olotilaansa: mitä korkeammalla käsi on, sitä innokkaampi ja energisempi oppilas kokee olevansa juuri nyt. Käsi lattiassa ilmaisee mahdollisimman innotonta oloa

“Mikä sana liittyy minuun” harjoite

Tavoite:

Pohtia omaa itseä, liittyä moneen erilaiseen ryhmään hetkeksi, neljän ryhmän muodostaminen keskustelua varten.

Kesto: 5-10 min

Harjoitteen kulku:

1. Seistään vapaasti tilan keskellä.
2. Opettaja nimeää tilan neljä nurkkaa: “banaani”, “appelsiini”, “omena”, “päärynä”.
3. Keksitään sanoille yhteinen otsikko.
4. Oppilaat siirtyvät siihen nurkkaan, jonka nimi eniten tuntuu jollain perusteella liittyvän omaan itseensä.
5. Opettaja tai joku oppilas nimeää nurkat uudelleen esim. kulkuvälineillä, harrastuksilla, väreillä, vuodenaajoilla tai vaatteilla. Kuljetaan taas siihen nurkkaan, joka tuntuu liittyvän parhaiten omaan itseensä.
6. Keskustellaan viimeisen ryhmän kanssa nurkissa siitä, milloin oli helppo valita nurkka, milloin ei.

“Oma kuvani”

Tavoite:

Ilmapiirin valmistelu ryhmätyötä varten.

Kesto: 15-20 min

Tarvikkeet: ilmapalloja ja tusseja

Harjoituksen kulku:

1. Opettaja jakaa oppilaille tyhjät ilmapallot ja tussikynät. Oppilaat puhaltavat ilmapallot ja kirjoittavat ilmapalloon oman nimensä.
2. Ilmapallot heitetään keskelle lattiaa.
3. Jokainen ottaa jonkun toisen nimisen ilmapallon ja piirtää siihen tämän toisen henkilön silmät.
4. Ilmapallot heitetään taas lattialle ja poimitaan sieltä uusi pallo. Nyt ilmapalloon piirretään suu ja nenä.
5. Ilmapallot heitetään uudestaan lattialle ja poimitaan uusi. Tälle ilmapallopalle piirretään hiukset.
6. Leikin lopuksi oppilaat poimivat lattialta oman pallonsa ja esittelevät sen muille.

“Hedelmäsalaatti” väittämillä

Tavoite:

Tutustutaan ryhmän jäseniin ja herätellään ajatuksia yhteenkuuluvuudesta. Sekoitetaan samalla istumajärjestystä.

Kesto: 10-15 min

Tarvikkeet: Tuolit ringissä

Harjoituksen kulku:

Kaikki istuvat ympyrässä katse ympyrän keskipisteeseen päin. Opettaja luettelee väitteitä ja ohjeistaa seuraavasti: “Jos olet samaa mieltä seuraavan väitteen kanssa, nouse ylös ja vaihda paikkaa jonkun toisen kanssa.”

Väitteet:

- Kuuntelen paljon musiikkia.
- Seuraan urheilua.
- Odotan joulua/pääsiäistä tms (vuodenajasta riippuen).
- Olen keskustellut sellaisten ihmisten kanssa, jotka ajattelevat elämästä eri tavoin kuin minä.
- Mielestäni erilaisuus on rikkautta.
- Vanhempani neuvovat kuinka minun pitää pukeutua.

- Päätän itse, mihin uskon.
- Mietin usein syvällisiä asioita.
- Minulla on periaatteellisia syitä jättää syömättä joitain ruokia.
- Nauran paljon kaverien kanssa.
- Koen joskus olevani erilainen kuin muut.

Harjoituksen jälkeen voidaan vielä keskustella seuraavien kysymysten pohjalta:

- Miltä tuntui?
- Yllättikö jokin?
- (Mitä harjoitus kertoi eri katsomuksiin liittyvistä asenteista?)

DIALOGI

Lämmittelyn, ryhmäytymisen ja vuorovaikutusharjoitteiden jälkeen ryhmä on valmis siirtymään varsinaiseen katsomusdialogiin. On hyvä muistaa edelleen hyvän vuorovaikutuksen periaatteet ja huolehtia jatkuvasti siitä, että ryhmän kaikilla jäsenillä on turvallinen olo. Näin varmistetaan hyvä pohja katsomusdialogille. Seuraavissa harjoitteissa katsomuksellista ainesta lähestytään äänien, kuvien ja symbolien sekä erilaisten toiminnallisten tehtävien avulla.

Dialogin virittäminen äänen avulla

Tavoite:

- Esitellä katsomuksiin liittyvää äänimateriaalia
- Keskustella omista äänellisistä katsomuksiin liittyvistä kokemuksista
- Herättää dialogia katsomuksiin liittyvästä taiteesta ja symboliikasta

Kesto: 45min

Eri katsomusaineiden opettajat valmistautuvat esittelemään omaa katsomusta tallennetun tai elävän ääni- näytteen (1-3min) avulla. (esim rukouskuutsu, hengellinen laulu tai virsi, kirkonkellojen ääni, luontoääniä)

Opetustuokion kulku:

1. Kukin opettaja esittelee oman ääni- näytteensä. Kunkin esittelyn jälkeen lyhyt aika kysymyksille (20min)

2. Kun kaikki näytteet on kuunneltu, opettajat muodostavat pienen piirin oppilaiden ison piirin keskelle ("Kalamalja") ja keskustelevat kuullusta, oppilas voi osallistua keskusteluun siirtymällä tyhjälle tuolille opettajien seuraan (15min)

3. Koonti:

Yksi opettajista kokoaa puheella kaiken kuullun yhteen. Voidaan todeta, että kaikissa katsomuksissa äänellä on suuri merkitys ja on löydettävissä yhteneviä piirteitä. Mahdollisuus yhteiseen keskusteluun.

Dialogitunti kuvaan ja ääneen perustuen

Tavoite:

- Tutustuttaa katsomuksiin liittyvään ääni- ja kuvamateriaaliin
- Saada tietoa omasta ja muista katsomuksista
- Rohkaistua esittämään kysymyksiä muihin katsomuksiin kuuluville
- Keskustella yhtenevistä ja eriävistä piirteistä

Kesto: 45min + etukäteisvalmistelut

Valmistelua oman katsomusryhmän kanssa

Valitaan omaa katsomusta kuvaava tärkeä paikka tai muu tärkeä kuva (esim. ikoni, moskeija, kuva neumeista, luontokuva, kirkko, luostari), joka tuodaan kuvana mukaan tunnille. Valmistellaan kysymyksiä muista katsomuksista.

Tunnin kulku

1. Paikallaolevien esittely ja lyhyt alustus aiheeseen.
2. Kukin katsomusryhmä esittelee joko opettajan tai oppilaan johdolla ryhmän valitseman kuvan.
3. Muut ryhmät esittävät kysymyksiä kuvasta, joihin opettaja tai oppilaat vastaavat.
4. Puretaan harjoitus keskustelemalla.

Opettajan oman esineistön ja kokemusten hyödyntäminen dialogin virittäjinä

Tavoite:

Itselle vieraaseen katsomukseen tutustuminen kokemusten tai esineiden avulla, kokemusten jakaminen ja keskusteleminen.

Kesto: 45 min

Opetustuokion kulku:

1. Virikkeeksi katsotaan video, valokuva tai matkamuisto, joka liittyy itselle vieraaseen katsomukseen ja esittelijä kertoo omia kokemuksiaan ja ajatuksiin
2. Etsitään mahdollisia yhteisiä piirteitä omaan katsomukseen (lyhyesti opettajajohtoisesti)
3. Tehdään havaintoja : Mikä tässä on vierasta? Tuttua? Mitä ihmettelet? Oletko nähnyt itse mitään vastaavaa esim. matkoilla?
4. Parityönä etsitään faktatietoa kuvasta ,videosta tai esineestä
5. Parit esittelevät muulle ryhmälle löytämänsä faktat

Tutustuminen muihin katsomuksiin

Tavoite:

Oman katsomuksen esittely muille, vuorovaikutuksen harjoittelu.

Kesto: 20 min

Materiaalit: Kuvat, powerpoint ja esineet

Keskustelun pohjaksi voi tuoda luokkaan katsomuksiin liittyviä kuvia ja esineitä. Luokkaan voi tuoda fyysisiä esineitä, kuten rukousmatto, rukousnauha, pyhät kirjat, rukouspuku, pyhät kuvat ja kuvia uskonnolle tärkeistä paikoista ja asioista. Tavarat asetellaan piirin keskelle kaikille nähtäväksi. Katsomusaineen opettaja esittelee omaa katsomustaan ja avaa keskustelun. Oppilaat ovat valmistelleet kysymyksiä toisilleen ja heillä on mahdollisuus esittää niitä käsiteltävään aiheeseen liittyen. Oppilaat kertovat muille omasta katsomuksestaan ja vastaavat muiden kysymyksiin. Opettaja toimii moderaattorina ja voi täydentää tarvittaessa.

Uskonnoissa käsiteltäviä teemoja ja määritelmiä voi olla esimerkiksi uskon perusteet, rituaalit ja juhlat. Elämäntutustumustiedossa voi tuoda esiin tunneilla käsiteltäviä kysymyksiä, kuten onnellisuus/nautinto, hyvä elämä, arvot, luonto jne.

Lopuksi opettaja tekee yhteenvedon ja kiittää kaikkia osallistujia. Mahdollisesti sovitaan seuraavasta tapaamisesta, jos dialogia on tarkoitus jatkaa.

Paneelikeskustelu vierailijoiden kanssa

Tavoite:

kohdata eri katsomuksia edustavia ihmisiä ja keskustella heidän kanssaan katsomuksiin liittyvistä kysymyksistä.

Kesto: 2 x 45 min

Valmistelut ennen paneelikeskustelua

Vierailijoiksi on hyvä valita nuoria vierailijoita eri katsomuksista, jolloin oppilaiden on helpompaa samastua vieraisiin. Oppilaat voivat alustavilla tunneilla kirjoittaa valmiiksi lapuille kysymyksiä valituista teemoista. Kysymysten muotoilun apuna voidaan käyttää Hups! Auts! -menetelmää ja Hyvä Avaus -tekniikkaa. Vierailijoille voidaan antaa taustamateriaaliksi kyseiset materiaalit, keskustelun pääteemat ja oppilaiden tekemiä kysymyksiä.

Keskustelun aikana

Esitetään valmiiksi lapuille kerättyjä tai tilanteessa syntyviä kysymyksiä vierailijoille. Pyrkimyksenä olisi, että oppilaat oppisivat itse esittämään kysymyksiä vierailijoille. Valmiit kysymykset on hyvä valmiiksi ryhmitellä teemoittain. hYVä AvaUs -tekniikan, joka löytyy Kysymisen taito -esitysmateriaalista, voi laittaa keskustelun taustalle näkyviin tunnin ajaksi. Oppilaat voivat kirjoittaa kysymyksiä lapuille myös keskustelun aikana tai vastaavasti itse esittää kysymyksiä vierailijoille.

Vierailun aluksi lämmitellään edellisessä luvussa mainittujen lämmittelyharjoitusten avulla (esim. Hedelmäsalaatti).

Esimerkkejä keskustelujen teemoiksi:

- Miten uskontonne näkyy elämässänne?
- Millaisia kokemuksia teillä on katsomusten välisestä kohtaamisesta (toisten kysymykset, konfliktit, dialogitapahtumat jne.)?
- Mitä haluaisitte, että muut tietäisivät katsomuksestanne?

Tasa-arvojanaharjoitus

Päätetään, kumpi luokan päädyistä on "kyllä/samaa mieltä" ja kumpi "ei/eri mieltä". Keskellä luokkaa on "en osaa sanoa". Opettaja esittää seuraavat väittämät ja oppilaat ja vierailijat kulkevat janalla oman mielipi-

teensä mukaisiin paikkoihin. Kunkin väittämän jälkeen voidaan myös keskustella väittämistä.

Väittämät:

- Pyhäpäiväni on merkitty punaisella kalenteriin.
- Pyhäpäivinäni minun ei tarvitse mennä kouluun.
- Uskontoani tai katsomustani arvostetaan Suomessa.
- Uskontoani tai katsomustani arvostetaan koulussa.
- Joudun usein puolustamaan omaa uskontoani tai katsomustani.
- Saan ilmaista uskontoani tai katsomustani vapaasti.
- Koen olevani tasa-arvoinen muiden uskontojen tai katsomusten jäsenten kanssa.

Piiriparikeskustelu

Tavoite:

keskustelu yksityisemmin, erilaisten keskustelukomppanien kanssa.

Kesto: 20 - 40 min

Harjoituksen kulku:

Muodostetaan kaksi piiriä, sisä- ja ulkopiiri.

Musiikin soidessa piirit liikkuvat eri suuntiin, kun musiikki loppuu, sisä- ja ulkopiiriläinen muodostavat keskusteluparin. Opettaja antaa keskusteluaiheita katsomuksiin liittyvistä teemoista. Hetken keskustelun jälkeen musiikin soidessa jälleen liikutaan ja musiikin loputtua saadaan uusi keskustelukomppani. Opettaja antaa uuden aiheen. Näin jatketaan niin kauan kuin keskustelu on mielekästä ja puhetta syntyy.

Virtuaalinen kohtaaminen

Tavoite:

Eri katsomusten kohtaaminen, yhteisten asioiden löytäminen ja hahmottaminen

Kesto: 15 minuuttia kerrallaan vaikkapa useamman viikon ajan

Tarvikkeet: Tietokoneet/kännykät, nettiyhteys ja keskustelualusta (esim. Fronter, Sokrative)

Harjoituksen kulku:

Oppilaat ovat sähköisesti yhteydessä toisessa koulussa olevaan toiseen katsomusaineen ryhmään, esim. luterilaisen uskonnon ryhmä islamin uskonnon

ryhmään. Ennen ensimmäistä sähköistä yhteydenottoa on ryhmän kanssa tutustuttu toisen ryhmän katsomukseen ja mietitty, mitä haluttaisiin kysyä toisen koulun ryhmältä. Myös Hups! Auts! -työvälineet (ks. esitysmateriaali Kysymisen taito) voi esitellä ryhmälle ja miettiä yleisesti toisen kunnioittamisen periaatetta ja mitä se tarkoittaa kysymysten tasolla. Millaiset kysymykset voivat olla loukkaavia? Miksi?

Jos on mahdollista, voidaan olla samaan aikaan netissä ja ottaa vaikka Skype- tai FaceTime -yhteys ja käydä keskustelua suoraan netin kautta. Tunnit ovat monesti kuitenkin eri aikaan, joten yhteys voi olla pelkästään tekstitasolla. Oppilaat kirjaavat kysymyksiä alustalle ja käyvät vastaamassa toisten esittämiin kysymyksiin. Harjoitusta voi jatkaa useamman viikon ajan, jolloin keskustelu ja tutustuminen syvenee.

YHTEENVETO

Kohtaamiseen liittyvien harjoitusten lopuksi on hyvä koota koetut ja tehdyt asiat yhteen. Oppilaille tarjoutuu mahdollisuus prosessin aikana syntyneiden kysymysten ja ajatusten purkuun. Oppilailta voi pyytää myös palautetta dialogiharjoituksista.

Yhteinen maailmamme

Tavoite:

Oppilas miettii omaa oppimistaan ja mitä tuntemuksia harjoitukset ovat herättäneet.

Materiaalit: lankakerä ja taulu

Harjoituksen kulku:

Opettaja kertoo oppilaille, että tarkoituksena on muodostaa verkko, joka yhdistää kaikki oppilaat yhteen. Jokainen oppilas miettii mitkä asiat ovat elämässä tärkeitä ja välttämättömiä asioita. Oppilaista on valittu yksi kirjaamaan sanoja taululle. Opettaja aloittaa lankapallon heittämisen. Kun oppilas ottaa pallosta kopin, hän sanoo ääneen mielessään olevan asian. Oppilas heittää lankapallon seuraavalle oppilaalle. Kun koko lankakerä on käytetty loppuun, aletaan keräillä sitä takaisin. Tässä vaiheessa opettaja voi pyytää oppilaita kertomaan mitä hän on oppinut yhteisestä tunnista tai miltä nyt tuntuu.

Muistelu opetuskokonaisuuden päätteeksi

Tavoite:

Muistella yhdessä esillä olleita asioita ja vahvistaa muistijälkeä asiasisällöistä.

Harjoitus soveltuu hyvin ryhmäytyneelle ryhmälle, joka on kokoontunut useamman kerran ja on jo omaksumut dialogitaitoja.

Harjoituksen kulku:

Oppilaat jaetaan yhtä moneen ryhmään kuin katsomusaineiden opettajia on paikalla. Ryhmät ovat seka-ryhmiä siten, että jokaisessa ryhmässä on edustajia eri katsomuksista. Kukin opettaja ohjaa yhtä ryhmää. Kullekin ryhmälle annetaan jokin viite edellisiin dialogitunteihin liittyen (kuva, ääni, esine, video)

- kirjallinen työskentely: ryhmä tekee yhdessä tehtäviä muille ryhmille (esim. ristikko) omaan aiheeseensa liittyen
- tehtävät monistetaan tai heijastetaan taululle ja ryhmät ratkovat toistensa laatimat tehtävät

Janaharjoitus dialogitunnin päätteeksi

Tavoite:

Oppilaat miettivät omia näkemyksiään ja harjoittelivat omien mielipiteiden perustelemista.

Harjoituksen kulku:

Päätetään, kumpi luokan päädyistä on ”kyllä/samaa mieltä” ja kumpi ”ei/eri mieltä”. Keskellä luokkaa on ”en osaa sanoa”. Opettaja esittää seuraavat väittämät ja oppilaat ja vierailijat kulkevat janalla oman mielipiteensä mukaisesti paikkoihin. Kunkin väittämän jälkeen voidaan myös keskustella väittämistä.

Väittämät:

- a. Kaikkien ihmisten kanssa ei voi keskustella uskonnosta tai elämän tärkeistä kysymyksistä.
- b. Mielestäni erilaisuus on rikkautta.
- c. Maailma olisi parempi paikka, jos erilaiset ihmiset kohtaisivat toisiaan useammin.
- d. Tahtoisin itse ymmärtää eri tavalla ajattelevia ihmisiä paremmin.
- e. Tahtoisin, että minua pyrittäisiin ymmärtämään paremmin.
- f. Olen tänään oppinut ymmärtämään eri tavalla ajattelevia ihmisiä vähän paremmin.

KOETUN PURKU

Jos kohtaaminen on toteutettu osana katsomusaineiden tunteja, on hyvä purkaa koettua vielä oman katsomusaineryhmän kesken. Oppilaat saattavat peittää joi-tain tunteitaan ja asenteitaan vieraiden läsnäollessa, joten näitäkin on hyvä päästä purkamaan. Oppilaiden osallistaminen ja jatkuvan arvioinnin periaate ovat tärkeä osa prosessia.

Projekteihin liittyviin tunteisiin, ajatuksiin ja oppimistuloksiin kannattaa palata myöhemmin, viikkojen ja kuukausienkin kuluttua.

Keskustelukysymyksiä

- Miten kohtaaminen sujui? Noudatettiinko sovittuja sääntöjä? Riittivätkö ne vai olisiko tarvittu muitakin sääntöjä tai ohjeita?
- Oltiinko avoimia? Jätettiinkö sanomatta jotain? Jäikö jotain kysymättä? Tuliko myöhemmin mieleen jotain kysyttävää?

Yhteistyö opettajien kesken

Jos kohtaamisen järjestäminen on sisältänyt opettajien yhteistyötä, dialogitunnin jälkeen opettajien on hyvä pohtia tunnin onnistumisia ja epäonnistumisia ja sen pohjalta aloittaa uusien dialogituntien suunnittelu. Myös omien tunteiden läpikäyminen ja jakaminen on tärkeää.

Oppimispäiväkirja

Oppimispäiväkirja on luonteva tapa käydä läpi koettua ja opittua. Se tarjoaa myös opettajalle aineistoa arvioinnin tueksi. Oppimispäiväkirjassa oppilaat voivat pohtia esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

- Mitä tunteita kohtaaminen herätti sinussa?
- Mitä opit muista katsomuksista?
- Mitä opit omasta katsomuksestasi?
- Mitä opit katsomusten välisestä kohtaamisesta?

5. MUITA IDEOITA KATSOMUSTEN NÄKYVYYDEN LISÄÄMISEKSI

Koulukulttuurissa näkyy edelleen vahvasti luterilainen perinne, vaikka sitä ei aina tiedosteta. Perinteitä ei ole syytä poistaa, mutta niitä voi muokata. Samalla voi tuoda näkyviin oman koulun katsomuksellista moninaisuutta. Tämäkin voi lisätä kiinnostusta ja vuoropuhelua katsomusten välille.

KATSOMUSTEN KALENTERI

Tavoite:

Erilaisten juhlaperinteiden avaaminen, uskontojen monimuotoisuuden hahmotus

Koulussa voidaan nostaa esiin katsomusten juhlaperinteitä päivänavauksen keinoin. Kerran viikossa kerrotaan, minkä katsomusten juhliä on tulossa seuraavalla viikolla. Jos samoihin aikoihin on paljon eri juhlapyhiä, voidaan keskittyä vain muutamaan. Jos ollaan salissa, voi näyttää juhliin liittyviä kuvia, jos päivänavaus tulee verkosta, musiikkivalinta voi liittyä esiteltäviin juhliin. Päivänavauksen teko voi olla oppilaiden arvosteltava tai numeroa korottava työ katsomusaineen kurssilla.

Juhlakalenteri voi näkyä myös näyttelynä vitriinissä, ilmoitustaululla tai info-televisiossa. Oppilaat voivat tehdä näitäkin esityksiä osana katsomusaineen opiskelua. Alakoulussa tehtävä voi kiertää eri luokilla.

Juhlakalenteri löytyy mm. www.interfaithcalendar.org -osoitteesta tai www.uskontokalenteri.fi -osoitteesta.

PÄIVÄNAVAUS: ERILAISUUS - SAMANLAISUUS

Tavoite:

Ihmisten moninaisuuden ja samanlaisuuden hahmottaminen

Alla oleva teksti luetaan rauhallisesti (esim. opettaja lukee) ja kysymysten kohdalla pidetään aina pieni tauko.

Katso ympärillesi. Mitä näet? Tuttuja kasvoja, luokkakavereita. Katso tarkemmin. Mitä eroja näet? Tyttöjä ja poikia. Yhdellä on siniset silmät, toisilla ruskeat. Jollain on pitkät hiukset, toisella lyhyet. On farkkuja ja verkkareita, huppareita ja eri värisiä paitoja. Kukaan ei ole samannäköinen kuin toinen. Ympärilläsi on ainutlaatuisten ihmisten joukko.

Katso ympärillesi. Mitä samaa näet? Kaikilla ympärilläsi olevilla ihmisillä on vartalo ja pää. Kaikilla on sydän ja tunteet, kasvot, jotka heijastavat erilaisia tunteita. Jokainen tässä luokassa on ihminen iloineen ja suriineen. Kaikilla on sama tarve tulla hyväksytyksi, kelvata sellaisena kuin on.

Katso ympärillesi. Miten sinä voit tänään vaikuttaa siihen, että ympärilläsi olevilla on hyvä ja turvallinen olla tänään koulussa? Onko se iloinen hymy, mukava sana, vai joku muu tapa?

PÄIVÄNAVAUS: KATSOMUSTEN ERILAISUUS

Tavoite: erilaisten katsomusten tutuksi tekeminen

Tiesitkö että meidän koulussamme opetetaan useita eri katsomuksia? Moni on luterilaisen uskonnon tunneilla, toiset elämäkatsomustiedon tunnilla, osa on opiskelemassa islamia, ortodoksista uskontoa (tähän voi luetella kaikki koulun katsomukset). Ihmiset uskovat erilaisiin asioihin. Erilaiset katsomukset ovat läsnä koulumme arjessa paitsi tunneilla, myös arjen tilanteissa, esim. ruokailussa.

Koulussa opetetaan eri katsomuksia, jotta jokainen oppisi oman perinteensä katsomusta. Vaikka perhe ei kävisikään kirkossa joka sunnuntai, on silti hyvä oppia, mihin luterilaisessa uskonnossa uskotaan, miksi erilaisia juhlia vietetään ja mitä asioita pidetään tärkeänä. Se auttaa ymmärtämään omaa kulttuuria ja siihen liittyviä tapoja. Jokaisessa katsomusaineessa opetetaan myös muista katsomuksista. Se on tärkeää, jotta ymmärtäisimme toistemme tapoja ja toiselle katsomukselle tärkeitä asioita. On hyvä tietää, että joulu on kristillinen juhla, että islamiin liittyvät tietyt ruokasäädökset tai että kaikkia vauvoja ei kasteta vaan moni viettää nimiäisiä. Ymmärrys omasta perinteestä ja toisten perinteistä auttaa kohtaamaan eri tavoin uskovia ihmisiä kunnioittavasti. Kunnioittava kohtaaminen ei tarkoita katsomuksista puhumisen välttelemistä vaan uskallusta kysyä, uskallusta keskustella, tilan antamista erilaisille tavoille olla ja elää.

Monenlaisten katsomusten koulu on rikkautta. Erilaiset tavat ja perinteet tuovat väriä arkeen ja opettavat luonnollista rinnakkaineloa. Ei ole väliä, oletko kristitty, muslimi tai ateisti, jokainen meistä on yhtä tärkeä osa koulumme yhteisöä.

6. KESKUSTELUN HERÄTTELYÄ KOULUN AIKUISTEN KANSSA

Katsomusten kirjo näkyy koulun arjessa ja heijastuu koko koulu yhteisön vuorovaikutukseen. Kohtia, joissa katsomukselliset erot tulevat esiin, ovat mm. ruokailut, juhlat ja niihin valmistautuminen sekä uskonnolliset tilaisuudet. Parhaimmillaan hyvin suunnitellut, toteutetut ja arvioidut yhteisölliset ja osallistavat dialogiprojektit voivat muuttaa arjen vuorovaikutusta entistä positiivisempaan ja avoimempaan suuntaan. Ne saattavat myös voimaannuttaa vähemmistöihin kuuluvia oppilaita kertomaan omasta kulttuuristaan. Näin katsomukset tulevat näkyvämmiksi ja paremmin huomioon otetuksi.

Dialogin lisääminen ja monipuolistaminen edellyttää aktiivista otetta koko koulu yhteisöltä. Tärkeä tavoite on rauhallisen rinnakkaiselon mahdollistaminen. Samalla oppilaat saavat valmiuksia ratkoa ristiriitoja myöhemmässä elämässään.

Ennakkoluulot ja oletukset on mahdollista muuttaa dialogin avulla tuttuudeksi ja tiedoksi. Koulu yhteisön aikuiset luovat omalla vuorovaikutuksellaan mallin katsomusten väliseen kohtaamiseen. Opettajien keskinäinen dialogi on erityisen tärkeää ja opettajien olisi hyvä käyttää esim YT-aikaa dialogien ylläpitämiseen. Mikäli mahdollista, mukaan olisi tärkeää ottaa kiertävät uskonnon opettajat. Joissain tapauksissa myös oman äidinkielen opettajilla voi olla halukkuutta käsitellä katsomuskysymyksiä. Koulun sisällä voidaan pohtia käytännön ratkaisuja dialogituntien joustavaan ja toimivaan järjestämiseen. Voidaanko hyödyntää esimerkiksi luokanvalvojan tunteja, teema- ja retkipäiviä, oppilaskuntaa tai valinnaisaineiden yhteistyötä?

Ohessa on joitakin ehdotuksia keskustelun käynnistämiseen katsomuksista koulun aikuisten kesken. Näiden tarkoituksena on auttaa katsomustietoisuuden lisääntymistä koulussa.

SYMBOLIT KESKUSTELUN VIRITTÄJÄNÄ

Tavoite:

Viritellä keskustelua katsomusten välisestä kohtaamisesta koulussa. Samalla saatetaan huomata, että eri ihmiset näkevät samoissa kuvioissa eri asioita. Tämä pätee myös kulttuureihin ja katsomuksiin: arkisilla asioilla voi olla erilaisia merkityksiä riippuen siitä, millaisesta taustasta ihmiset tulevat.

Harjoituksen kulku:

Harjoitus sopii tehtäväksi sen kokoisissa ryhmissä, että kaikki näkevät symbolit ja pystyvät valitsemaan sieltä itselleen sopivan. Symbolit kopioidaan ja leikataan irti toisistaan. Tarvittaessa niitä voidaan kopiokoneella suurentaa. Pyydetään osallistujia valitsemaan korteista joku, joka kuvastaa heidän mielestään katsomusten välistä kohtaamista koulussa. Voidaan myös pyytää kaikkia valitsemaan kaksi korttia, toinen, joka kuvastaa katsomusten välistä kohtaamista parhaimmillaan, ja toinen, joka kertoo jotain sen ongelmasta.

HILJAINEN KESKUSTELU

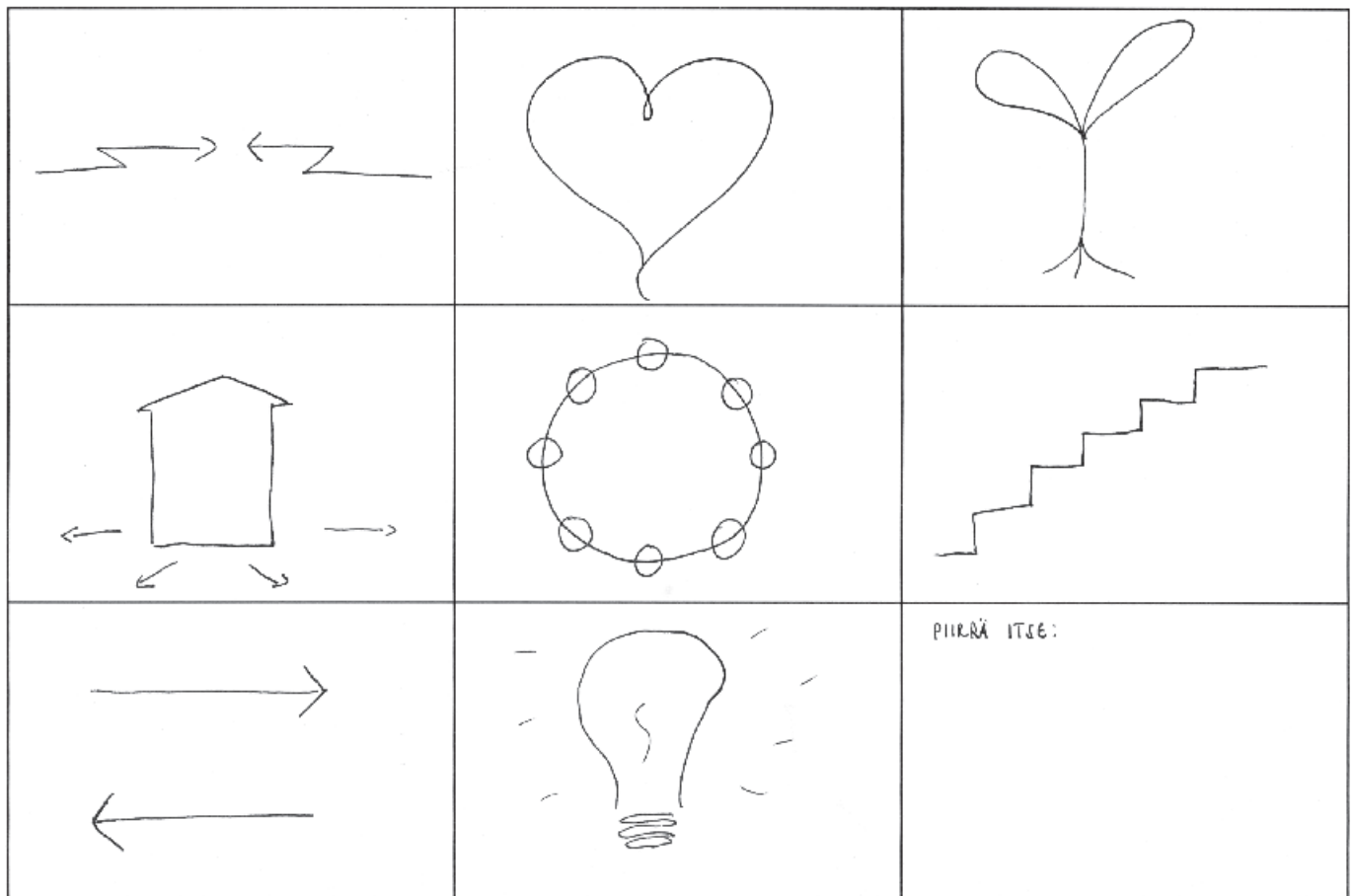
Tavoite:

Voidaan keskustella tunteita herättävästä aiheesta ilman, että joudutaan heti kasvokkain puolustamaan omia näkemyksiä. Kootaan näkemykset ja niiden perustelut ilman rintamalinjojen näkyvää muodostumista.

Tarvikkeet: iso pöytä tai pöytiä rinnakkain, useista isoista papereista muodostettu lakana tai esimerkiksi kertakäyttöpöytäliina, huopakyniä.

Harjoituksen kulku:

Osallistujia ei voi olla enempää kuin 10, joten menettelmää varten useimpien koulujen työyhteisöjen on jakauduttava ryhmiin. Paperi levitetään pöydälle ja keskelle kirjoitetaan keskustelun aihe, esimerkiksi us-

konto koulussa. Osallistujat kiertävät pöytää ja kirjoittavat paperiin, mitä heille tulee mieleen aiheesta. He voivat myös kommentoida toistensa kirjoituksia.

LEARNING CAFÉ

Tavoitteet:

Pohditaan katsomusten kirjoon liittyviä näkökulmia, tasa-arvokysymyksiä ja mietitään mahdollisia ratkaisuja koulun arkeen. Kaikilla on mahdollisuus ottaa esille myös negatiivisia ja huolestuttavia asioita.

Tarvikkeet: paperia, kyniä

Harjoituksen kulku:

Väittämät kirjoitetaan papereille, jotka jaetaan pöydille. Osallistujat jakautuvat pöytien ympärille. Ryhmät keskustelevat väittämistä ja kirjoittavat muistiin asioita, joita heille tulee mieleen esim. 5 minuutin ajan. Sen jälkeen vaihdetaan pöytiä myötäpäivään kiertäen. Yksi kustakin ryhmästä jää paikalleen ja esittelee uusille tulijoille, mitä edellinen ryhmä aiheesta jo puhui. Viiden minuutin jälkeen vaihdetaan taas pöytiä. Äsken paikalleen jäänyt lähtee nyt seuraavaan pöytään

ja joku muu jää vastaanottamaan seuraavat. Lopuksi puretaan työskentely niin, että kerätään mahdolliset ideat kaikista pöydistä. Mikäli joissain pöydissä on vain ongelmia eikä ratkaisuja, mietitään ratkaisuja yhdessä.

Aiheita (näistä voi tehdä myös janaharjoituksen):

Paljon katsomuksia koulussa tarkoittaa paljon lisävai-
vaa.

Katsomusten tunteminen auttaa ymmärtämään ihmis-
ten käyttäytymistä.

Meidän koulussa kaikki katsomukset otetaan tasa-ar-
voisesti huomioon.

Katsomuksista puhuminen loukkaa aina jotakuta.

Katsomukset tuovat positiivista energiaa kouluun.

Opettajien kanssa voi hyvin tehdä myös hyvä AvaUs-
-harjoituksen (ks. luku Kysymisen harjoittelua).

VERKKO-OSOITTEITA

www.normit.fi

http://www.suomenlahetysseura.fi/ls_fi/www/lahetysseura/etusivu/seurakunnille/aineistopankki/
(sisältää uskontodialogimateriaalin)

<http://yhteisymmarrysviikko.fi/>

<http://helinamuseo.fi/kouluille/opetuspaketit/vuosi-juhlien/>

<http://www.keks.fi/ideoita/harjoitteita>

www.interfaithcalendar.org

www.uskontokalenteri.fi